

Participarea la vot, în România – tendințe diferite, în funcție de tipul de scrutin. O analiză a noilor tendințe de participare, după alegerile prezidențiale din 2014

Abstract: *The decline in voting participation is not new information: the absolute numbers are decreasing. However, the presence at presidential elections in 2014 leads us to a more careful reflection on the real trends on voting in contemporary Romania. And this is why I wanted to publish these conclusions. The only generalization we can make is that, after 2007, we are witnessing a return to greater values in electoral participation for all types of elections. And this balances the impression of a steady decline in participation, retained both the literature and the common sense. Also, we find that what seemed a general trend of decreasing participation is not, in reality, quite so categorical. The general decreasing trend in electoral participation in Romania is actually a too general label that does not capture the nuances of electoral participation in Romania. There are at least three important trends, opposite, manifesting the same time, and that should be considered when it comes to voting participation nowadays in Romania.*

Keywords: *voter turnout, Romanian elections, electoral participation, Presidential election*

Participare la vot

Atunci când discutăm de participare la vot, nu putem eluda relația dintre partidele politice și mecanismele care facilitează participarea cetățenilor. Mai întâi, vom trece în revistă foarte sumar rolul pe care partidele îl joacă în această relație, iar apoi vom concentra analiza pe elementele care diferențiază tipurile de alegeri din România (care ne

vor arăta, după cum vom sublinia, că o analiză generală cu privire la participare este imposibil de făcut fără o contextualizare atentă).

Teoreticieni externi simplifică participarea la vot într-o formulă relativ simplă, care poate sintetiza dacă un cetățean va vota sau nu:

$$PB + D > C^1, \text{ unde}$$

P înseamnă probabilitatea ca votul unui individ să influențeze rezultatul final, „puterea votului”;

B înseamnă „beneficiul” perceput de cetățean ca fiind primit din partea partidului sau a candidatului, dacă este ales;

D reprezintă „duty”, respectiv datoria civică, cumva satisfacția personală generată de implicare și participare civică;

Dan Sultănescu

SNSPA, doctorand în științele comunicării,
analist politic

iar C reprezintă „costul” în timp și alte tipuri de resurse implicate de participarea la vot.

Așa cum notam într-un articol din 2008², P înregistrează cifre apropiate de zero, ceea ce face ca produsul PB să fie, la rândul său, apropiat de zero. Recent, în cercetările realizate de Fundația Multimedia, în cadrul proiectului de evaluare a participării civice în România³, menționate și pe site-ul www.infopolitic.ro, confirmam că românii, în general, nu consideră că au puterea să influențeze rezultatul votului într-o proporție considerabilă. Revenind, în 2008, menționam că această formulă oferă explicații suplimentare pentru evoluțiile în participarea la vot. Într-una din concluziile articolului, menționam că sunt mai importante elementele referitoare la costurile participării la vot decât beneficiile sau gratificațiile pe care cetățeanul consideră că le primește în urma participării. De aici, am nota astăzi, preocuparea constantă și reală pentru reducerea acestui cost – atunci când se solicită vot prin corespondență sau vot online. Atunci, notam că, „dacă se asigură elementele care limitează costurile participării la vot, putem anticipa că gradul de participare va crește mai ușor decât dacă se investește doar în partea de bonificație sau de stimulare a spiritului civic”.

Participarea la vot a fost, în trecut, o relație care putea fi explicată relativ simplu prin relația dintre partide și votanți⁴. Cetățenii nu au suficient timp și capacitate pentru a procesa volumul tot mai mare de informații și de date necesare pentru realizarea unui vot în cunoștință de cauză, iar procesul este simplificat de apartenența politică – „partidele simplifică procesul oferind informații extinse despre platformele politice ale candidaților”⁵. Lipset și Rokkan (1967) explică și teoretizează această relație, vorbind despre clivajele pe care partidele le reprezintă și, în consecință, explicând stabilitatea în timp a scorurilor obținute de partidele clasice (anii 50-80). Această stabilitate s-a mai estompat în ultimele decade, iar partide noi apar în spațiul occidental pentru a reprezenta noi categorii de populație – ceea ce, până la urmă, este normal.

În contextul actual, au apărut două noi elemente care contează și care afectează relația votanți-partide: „creșterea gradului de educație a votanților, precum și inovațiile în marketing și tehnologiile publicității, în special sondajele de opinie și televiziune” elemente evidențiate de Dalton și Wattenberg (2000)⁶. Aceste elemente noi relativizează major rolul cvasi-exclusiv pe care partidele l-au jucat în democrații în ultimul secol și, din punctul de vedere al României, acest lucru este important, mai ales pentru că această relativizare se suprapune pe tendința de consacrare a unor partide clasice în perioada post-89. Astfel, noile tehnologii oferă și cetățenilor români acces la informații simplificate despre partide și candidați, spargând în mod evident monopolul pe care partidele păreau că îl pot juca în anii 90. Acest lucru face că utilitatea structurii de partid în simplificarea raționamentelor privind votul a început să scadă și în România.

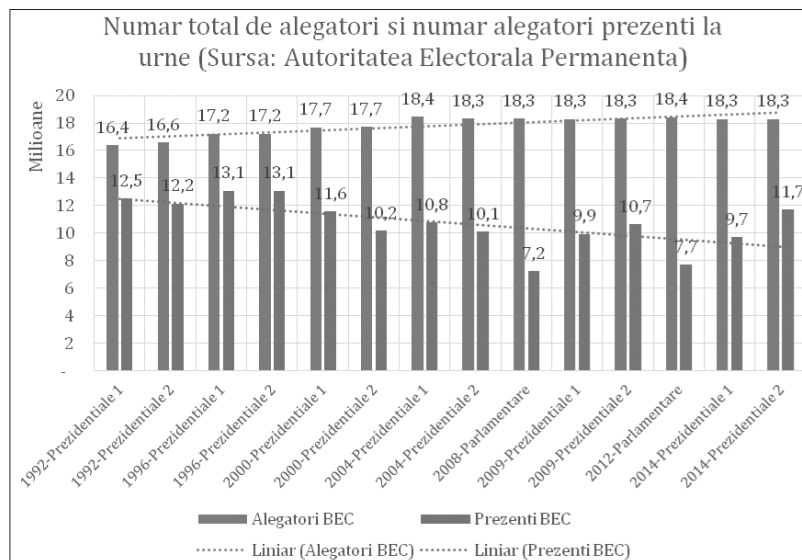
O analiză a cifrelor de participare, la nivel național, trebuie mereu relativizată la spațiul democratic mondial. Astfel, cifrele de participare, la nivel mondial, sunt în scădere după 1980, în democrațiile industriale avansate. Prezența era în zona de 84,5% în anii 50 (cu un minim de 71%), a scăzut la 77% după 2000, cu un minim de 59,5%. Acest declin vine, parțial, ca urmare a scăderii capacității de mobilizare a partidelor principale. O analiză de regresie realizată de acești autori arată că există o relație directă între capacitatea partidelor mari și mobilizare – astfel, în țările democratice avansate, prezența la vot este mai mare atunci când partidele clasice domină procesul electoral.

În România post-89, impresia generală, evidențiată în literatura de specialitate, este similară cu cea de la nivelul țărilor democratice clasice – aceea că participarea la vot scade, afectând în acest fel atât reprezentativitatea, cât și legitimitatea partidelor, Parlamentului și chiar a Guvernului. Mai mulți autori vorbesc despre așa ceva (Cristian Preda, Daniel Barbu, Cristian

Pîrvulescu etc). Menționăm doar un comentariu recent, al lui Daniel Buti⁷, care nota că „participarea tot mai scăzută la vot exprimă o nemulțumire generală față de toți actorii politici. Partidele politice tind să se bazeze tot mai mult pe votul nucleului dur de susținători și pe cel al administrației.” „Definite ca organizații care exprimă și urmăresc interese personale, partidele politice românești fac ceea ce ar trebui să facă. În calitate de actori raționali, ele folosesc diferite instrumente și strategii pentru atingerea obiectivelor dorite, cu costuri minime. Faptul că mobilizează tot mai puțin electoratul, că sunt lipsite de încredere populară sau că fracturează relația cu mediul social nu reprezintă neapărat o „culpă” a partidelor politice. Într-un context economic, social, politic și cultural dat, indivizii grupați în partide caută cele mai bune metode pentru a-și satisface interesele. Până acum, singurul instrument pe care cetățenii l-au folosit pentru a contrabalansa raporturile de forțe și modul în care se satisfac preferințele la nivel social este unul reactiv și individual: absenteismul la urne“. Într-un articol publicat în 2009, anticipam că „modificările din 2008 (la nivelul regulilor și al tehnicilor) vor face ca participarea să rămână mică. În plus, fără o schimbare de fond în raportarea publicului la societate, problemele de reprezentativitate și legitimitate se vor accentua.

Scăderea participării la vot nu este o informație nouă, până la urmă: cifrele absolute sunt tot mai mici. Cum se vede în tabelul de mai jos, deși numărul de alegători de pe liste crește puțin, în realitate, participarea este tot mai scăzută (de la aproape 12,5 milioane de votanți în 1992, dintr-un total de 16,3 milioane de cetățeni cu drept de vot, s-a ajuns la cca 11,7 milioane de votanți în 2014, dar dintr-un total de 18,2 milioane de cetățeni cu drept de vot). Procentual, aveam 76,3% prezență în 1992, ulterior a scăzut și până spre 41% la alegerile parlamentare din 2012, și a revenit spre 64% la alegerile prezidențiale din 2014. Oricum ar fi, graficul arată destul de elocvent o tendință generală de scădere a ponderii votanților, indiferent de tipul alegerilor.

Figura 1. Număr total alegători și alegători prezenți la alegerile prezidențiale (1992-2014)

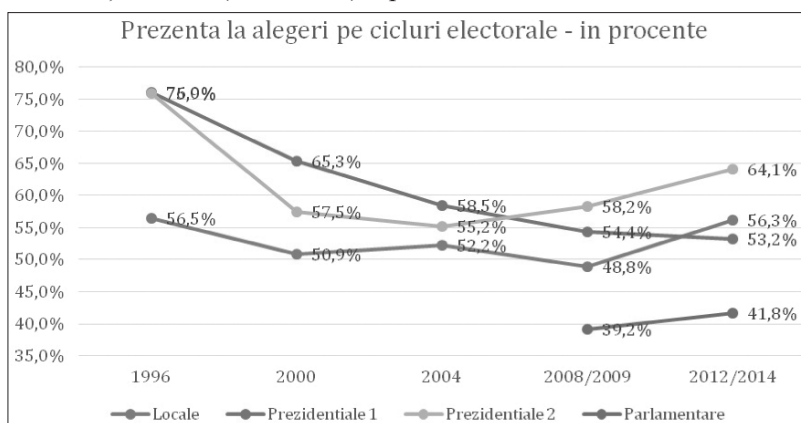
Notă: în 1992, 1996, 2000, 2004 primul tur al alegerilor prezidențiale a coincis ca dată și ca prezență cu alegerile parlamentare. Când parlamentarele au fost separate de prezidențiale (2008, 2012) prezența la urne a fost semnificativ mai mică.

Cu toate acestea, datele de prezență de la alegerile prezidențiale din 2014 ne îndeamnă la o reflecție mai atentă cu privire la tendințele reale referitoare la participarea la vot, în România contemporană. Iar acesta este motivul pentru care am dorit să publicăm aceste concluzii.

Nu există tendințe generale cu privire la participare – ele sunt contextuale la tipul de scrutin.

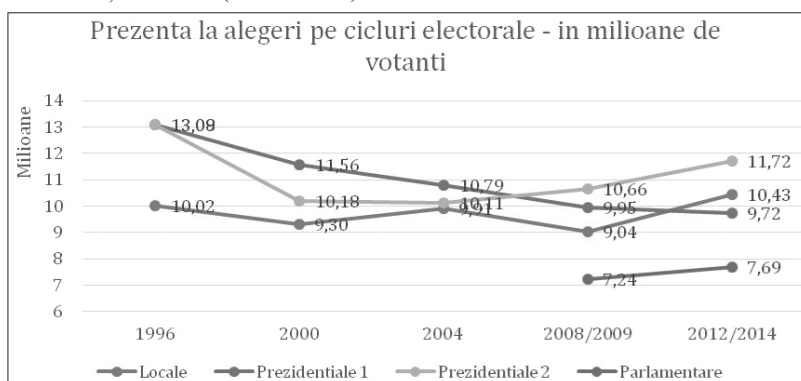
Dacă grupăm prezența pe tipuri diferite de alegeri, constatăm cât de diferite sunt tendințele pentru fiecare tip de scrutin în parte.

Figura 2. Prezența la urne (1996-2014) – procente

Graficele sunt consistente – atât în ceea ce privește procentele, cât și în ceea ce privește numărul absolut de votanți.

Figura 3. Prezența la urne (1996-2014) – milioane

Gruparea procentelor de prezență pe cicluri electorale arată următoarele tendințe:

1. Alegerile locale au o dinamică relativ constantă, cu participări în jurul a cca 50%, mai mult sau mai puțin în funcție de interesul pentru alegeri. Nu putem constata, la acestea, o scădere importantă a participării, ci dimpotrivă.

2. Alegerile parlamentare (separate de cele prezidențiale), chiar dacă înregistrează cifre semnificativ mai mici, se situează pe o ușoară pantă ascendentă. Despărțirea parlamentarelor de prezidențiale a avut efect direct în participare, cu circa 10-15% mai mică la parlamentare. Însă, de la acel moment, tendința este tot una crescătoare. Într-un articol publicat în 2008, menționăm și că „o egalizare a condițiilor de participare la vot va conduce la o scădere a participării la alegerile parlamentare la nivelul celor locale”⁸, precizând că votul uninominal nu va produce un efect major asupra participării.

3. Alegerile prezidențiale din primul tur înregistrează o scădere constantă a participării, din 1990 și până în prezent. Aici nu există nici un dubiu.

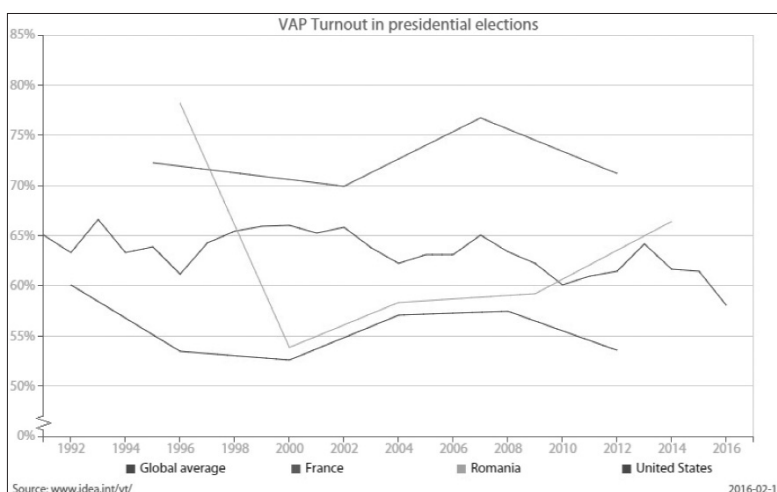
4. Dar alegerile prezidențiale din turul doi înregistrează o creștere constantă a participării, cel puțin din 2000 și până în prezent, ceea ce echilibrează tendința descrescătoare de mai sus.

Referendumurile constituționale (1991, 2003), respectiv cele de demitere a președintelui (2007, 2012) nu pot fi analizate într-o tendință, câtă vreme fiecare dintre ele reflectă situații punctuale diferite.

De asemenea, **alegerile europarlamentare, neincluse în grafic, sunt pe o tendință crescătoare** (după ce în cele din 2007 și 2009 s-au înregistrat rate de participare sub 30%, în 2014, pentru prima dată, această rată a crescut la peste 32%).

Așadar, singura generalizare pe care o putem face este că, **după 2007, se vede un început de revenire a participării, pentru toate tipurile de alegeri.** Iar acest fapt echilibrează impresia de scădere constantă a participării, reținută atât de literatura de specialitate, cât și de simțul comun al fiecăruia dintre noi.

Pentru a vedea participarea din România și în context extern, apelăm la o comparație internațională (susținută de datele furnizate de IDEA International) care indică, de altfel, că nivelul prezenței la vot în alegerile prezidențiale din România este sensibil mai mare decât cel din SUA, de exemplu (dacă comparăm datele raportate la totalul populației cu drept de vot). Nivelul de participare, în România, este încă mai mic decât cel din Franța (una din țările cu cele mai mari rate de participare la alegerile prezidențiale), dar a revenit și peste media tuturor țărilor măsurate de IDEA International.

* * *

Așadar, dacă trecem peste aceste cifre generale, și încercăm să contextualizăm analiza, **constatăm că ceea ce părea o tendință generală de scădere a participării nu este, în realitate, chiar atât de categorică.** Ceea ce dorim, prin acest articol, este să arătăm că tendința generală de scădere a participării la vot este, de fapt, o etichetă mult prea generală, care nu surprinde nuanțele participării electorale în România. Există cel puțin trei tendințe importante, de sens contrar, care se manifestă în același timp, și care trebuie luate în considerare atunci când vorbim de participare:

1. Mai întâi, prezența în alegerile prezidențiale înregistrează și o tendință de creștere, în ceea ce privește votul în turul 2.

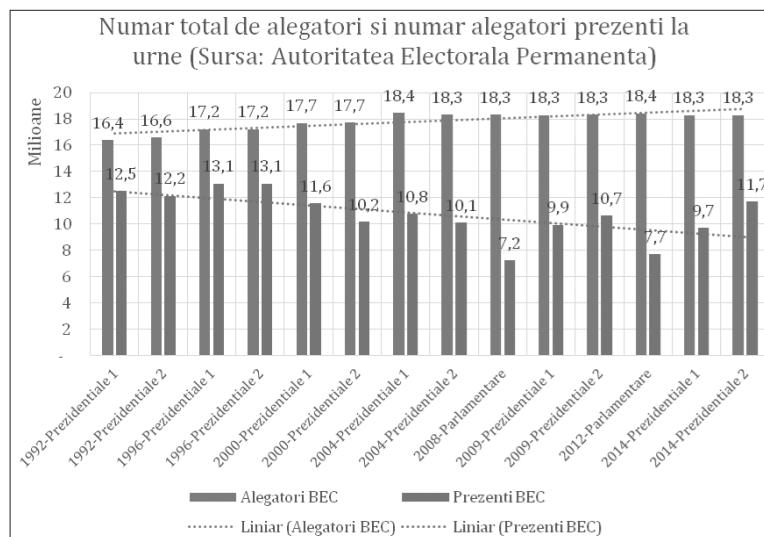
2. În același timp, vedem o tendință de creștere a participării la vot în zona votului din diaspora, atunci când vine vorba de alegeri prezidențiale, în paralel cu creșterea numărului de oameni prezenți legal în străinătate.

3. În fine, în paralel cu aceste tendințe, există o a treia consecință – atunci când raportăm cifrele de prezență din țară la numărul real de români cu drept de vot aflați în țară, constatăm că pantele descendente referitoare la prezența la vot sunt mult mai mici – altfel spus, de fapt, în țară, nu asistăm la o scădere generalizată a prezenței la vot.

Vom păstra analiza strict pe cifrele referitoare la prezența la vot la alegerile prezidențiale, câtă vreme oscilațiile de interes și mobilizare pentru alte tipuri de alegeri sunt mult prea mari. Singura concluzie pe care o putem extrage, de fapt, dacă analizăm toate tipurile de alegeri la un loc, este că fiecare tip de alegeri are propria sa dinamică și medie a participării.

PRIMA OBSERVAȚIE – Prezența la vot în turul doi al alegerilor prezidențiale începe să crească

Figura 4. Prezența la urne la prezidențiale (1990-2014) – procente

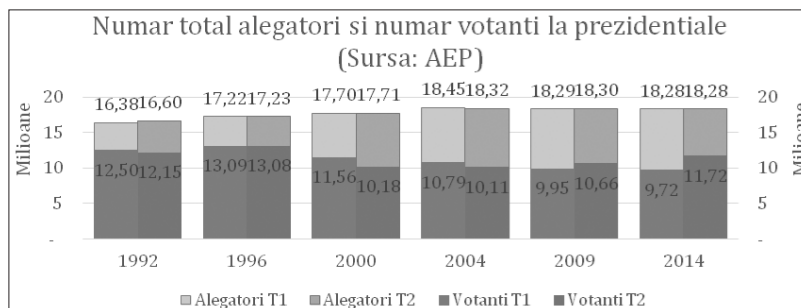
Situația trebuie relativizată: dacă în alegerile din 1996 și până în 2004, prezența în primul tur a fost mai mare decât în turul doi, la ultimele două cicluri de alegeri prezența a fost mai mare în turul al doilea. Inițial, cea mai mare diferență de prezență între tururi a fost în 2000,

când în turul doi prezența a scăzut cu cca 8 procente (având de ales între Ion Iliescu și Vadim Tudor, mulți votanți au preferat să rămână acasă).

Ulterior, cea mai mare diferență de prezență între primul tur și al doilea tur s-a înregistrat în 2014, când foarte mulți votanți s-au mobilizat pentru a-l susține pe Klaus Iohannis (atât în diaspora, unde prezența s-a dublat între cele două tururi, dar și în țară, unde participarea a crescut cu cca 10 procente).

După cum vom vedea mai jos, dacă adăugăm la cifrele oficiale și estimări reale privind populația cu drept de vot de pe teritoriul României, tendința aceasta va fi și mai evidentă – astfel încât prezența în turul al doilea al alegerilor prezidențiale crește, în 2014, până la cifre comparabile cu finalul anilor 90.

Figura 5. Total alegători și votanți efectivi la prezidențiale (1992-2014) – milioane

Prezența în primul tur este pe un trend descrescător în termeni absoluți, iar participarea este mai scăzută și pentru că numărul absolut de alegători a crescut (un semn al îmbătrânirii populației și a unui procent mai mic de tineri sub 18 ani). Remarcăm prezența crescătoare în turul 2, în special la alegerile din 2009 și 2014.

A DOUA OBSERVAȚIE – Votul din străinătate crește major la alegerile prezidențiale

Conform estimărilor INS, 2,3 milioane de români locuiau în 2012 de mai mult de un an de zile în altă țară. Foarte probabil ca cifra să fie în realitate mai mare. Dintre aceștia, cf. INS, 46% locuiau în Italia, 34% în Spania, 7% în Germania, 4% în Marea Britanie și 9% în alte țări, deci Italia și Spania ar conține 80% din diaspora.

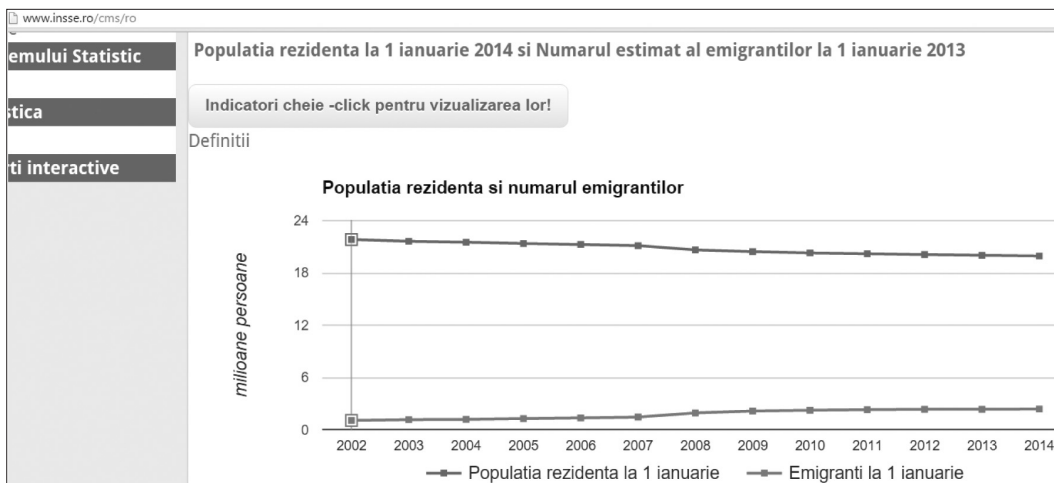
În realitate, numărul real de votanți rămași în România, dacă ignorăm fluxul de migrație spre Vest, este mai mic decât cifrele oficiale, iar un calcul corect ar arăta că ratele de prezență (procentele publice) ar fi mai mari dacă s-ar calcula prin raportare la baza de români aflați pe teritoriul României, și nu doar la lista generală a românilor cu drept de vot.

Ipoteza noastră este că, dacă dăm la o parte primul val de participare electorală (anul 1990, excepțional din enorm de multe motive), celelalte alegeri arată o situație relativ constantă. Ceea ce a creat impresia scăderii participării a fost rata procentuală, care s-a raportat însă la o populație cu drept de vot oarecum artificială. În analiza de față, folosim o ponderare a populației cu drept de vot, luând în calcul cifrele relativ oficiale cu privire la migrație, pentru a vedea în ce măsură participarea reală a înregistrat evoluții spectaculoase sau nu. Estimarea numărului emigranților adulți (cu drept de vot) am făcut-o ținând cont de datele INSSE.

http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/02/02%20Populatie_ro.pdf (aici pot fi consultate date din perioada 2007-2012, la pag. 79).

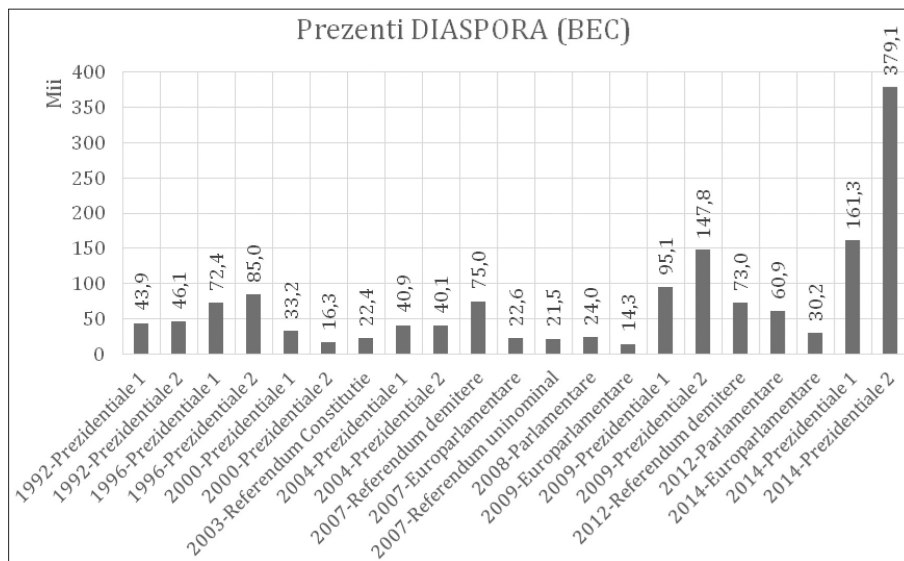
De asemenea, o altă sursă a fost site-ul INSSE, consultat în octombrie 2015, care acum însă nu mai prezintă datele respective (vezi printscreen de mai jos).

Figura 6. Print-screen site INS, decembrie 2014

În estimările INSSE, populația peste 18 ani este de circa 82-83% din total migranți, iar noi am folosit în estimare 82%. În concluzie, este o estimare pe baza datelor INS a numărului de emigranți adulți pentru perioada 2000-2014, iar pentru perioada 1992-1996 estimări personale (din dorința de a avea o continuitate în analiză; oricum, relevante, pentru tendințele pe care le discutăm, sunt datele din ultimii 10-15 ani).

Figura 7. Persoane care s-au prezentat la urne în diaspora (1992-2014). Sursă BEC.

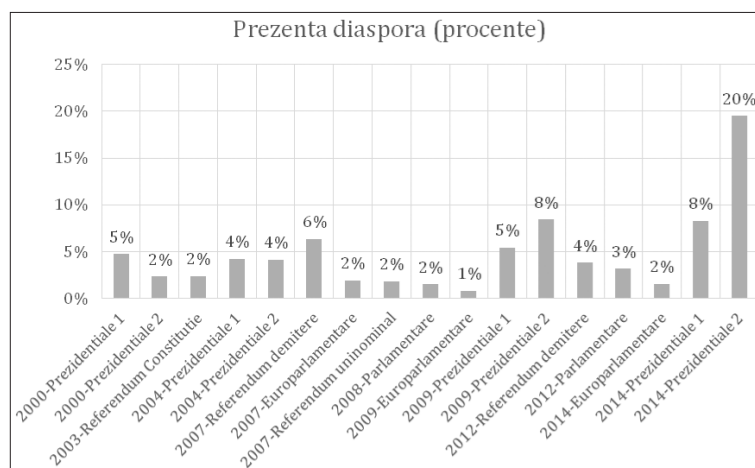
An+Tip scrutin	Alegatori BEC	Prezenti BEC	Prezenta BEC	Prezenti DIASPORA (BEC)	Estimare diaspora adulta INS (82%)	Prezenta diaspora
1992-Prezidentiale 1	16,380,663	12,496,430	76.29%	43,882	300,000	15%
1992-Prezidentiale 2	16,597,508	12,153,810	73.23%	46,106	300,000	15%
1996-Prezidentiale 1	17,218,654	13,088,388	76.01%	72,358	450,000	16%
1996-Prezidentiale 2	17,230,654	13,078,883	75.90%	84,957	450,000	19%
2000-Prezidentiale 1	17,699,727	11,559,458	65.31%	33,169	698,640	5%
2000-Prezidentiale 2	17,711,757	10,184,715	57.50%	16,331	698,640	2%
2003-Referendum Constitutie	17,842,103	9,938,441	55.70%	22,375	943,000	2%
2004-Prezidentiale 1	18,449,344	10,794,653	58.51%	40,869	967,600	4%
2004-Prezidentiale 2	18,316,104	10,112,262	55.21%	40,149	967,600	4%
2007-Referendum demitere	18,301,309	8,315,272	45.44%	75,027	1,178,774	6%
2007-Europarlamentare	18,224,597	5,370,171	29.47%	22,557	1,178,774	2%
2007-Referendum uninomial	18,296,459	4,851,470	26.52%	21,497	1,178,774	2%
2008-Parlamentare	18,328,646	7,238,871	39.49%	24,008	1,576,700	2%
2009-Europarlamentare	18,197,316	5,035,297	27.67%	14,330	1,751,267	1%
2009-Prezidentiale 1	18,293,277	9,946,748	54.37%	95,068	1,751,267	5%
2009-Prezidentiale 2	18,303,224	10,660,116	58.24%	147,754	1,751,267	8%
2012-Referendum demitere	18,292,464	8,459,053	46.24%	73,016	1,919,836	4%
2012-Parlamentare	18,423,066	7,694,180	41.76%	60,878	1,919,836	3%
2014-Europarlamentare	18,221,061	5,911,794	32.44%	30,248	1,943,400	2%
2014-Prezidentiale 1	18,284,066	9,723,232	53.18%	161,262	1,943,400	8%
2014-Prezidentiale 2	18,281,625	11,719,344	64.10%	379,116	1,943,400	20%

Sursa pentru estimările INS, 2014. Migrația internațională a României, disponibil la: <http://www.ins.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/Migratia%20internationala%20a%20Romaniei.pdf>

Participarea la vot, în Diaspora, a oscilat destul de mult în ultimii 25 de ani, însă după intrarea în UE, cifrele cresc vizibil, confirmând migrația oficială. Cifrele absolute au crescut de la zona de 100.000 de votanți în alegerile din 2009, până la aproape de patru ori mai mult la alegerile prezidențiale din 2014.

Această prezență se adaugă celei din țară, în cifre absolute. Procentual însă, prezența la vot în diaspora trebuie tratată distinct – pentru că ea reflectă o dinamică distinctă.

Figura 8. Prezența la urne în diaspora (200-2014). Calcule proprii, pe baza estimărilor INS privind numărul emigranților.

Așadar, asistăm la o creștere evidentă a prezenței la vot în zona românilor din afara țării la alegerile prezidențiale, tendință care, dacă va continua, are șanse să se apropie de cifrele de prezență din țară.

În prezent, cifrele vehiculate pentru votanții din afara României se situează la maxim 20%, dintr-o bază de selecție care, cu siguranță, este mult subreprezentată (câtă vreme discutăm doar de estimările oficiale, care nu țin seama de românii plecați temporar la muncă în străinătate și care nu și-au înregistrat oficial prezența în țările respective).

Oricum, indiferent de acest aspect, tendința de creștere a prezenței la vot este evidentă și, foarte probabil, va continua și în viitor. În altă ordine de idei, trebuie notat că această creștere s-a înregistrat doar la alegerile prezidențiale sau la momentele care au avut legătură cu mize prezidențiale (spre exemplu – referendumul pentru demiterea președintelui, din 2007). La alte tipuri de alegeri, interesul pentru alegerile din țară scade dramatic, spre cifre total ne semnificative. Nu a fost inclus în calcul momentul alegerilor locale, câtă vreme la acest tip de scrutin au drept de vot doar cetățenii aflați cu domiciliul pe teritoriul României.

A TREIA OBSERVAȚIE – Votul românilor aflați efectiv în țară – ponderea reală este mai constantă decât ne putem aștepta

Am explicat puțin mai sus modul în care am estimat numărul de votanți din diaspora, eliminându-i din calculul referitor la românii cu drept de vot din țară. Am prezentat și estimarea numărului de români aflați în străinătate, oficial, la fiecare moment electoral. Putem extinde acest calcul la cei rămași în țară, pentru a vedea cum se schimbă baza de calcul pentru procente folosite în calculele de până acum.

Estimarea populației care a plecat peste hotare, conform datelor cele mai conservatoare de la INS (care nu ia în calcul toată populația care, de fapt, real, trăiește și muncește în străinătate, ci doar pe cea care are și actele adaptate în consecință) arată că populația din țară era mai mică, în anii 90, cu cca 300-450 de mii de oameni, și a ajuns să fie mai mică cu aproape 2 milioane de oameni în ultimii ani.

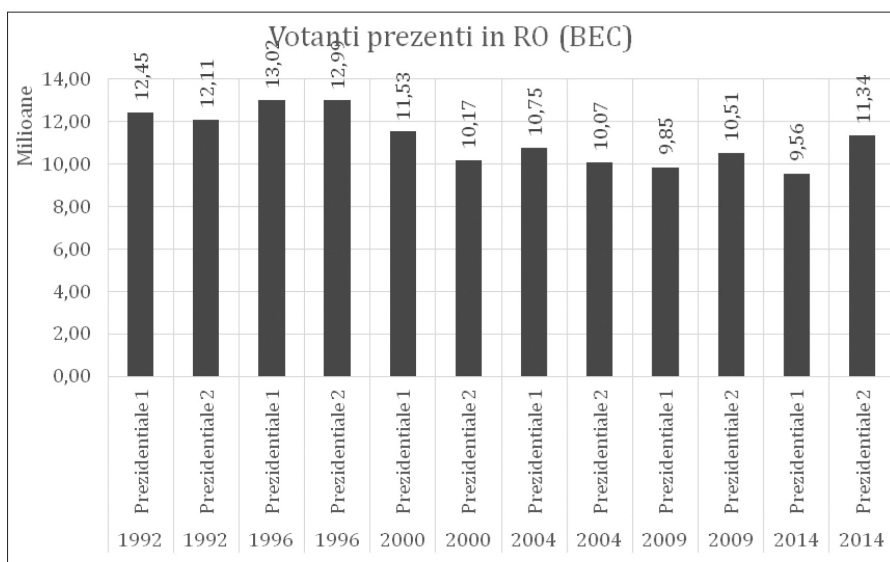
Acest lucru face ca populația reală cu drept de vot care se află concret pe teritoriul României să nu fie, în realitate în zona de 18 milioane de oameni, ci în zona de 16,3 milioane. O notă metodologică – nu judecăm aceste cifre în legătură cu cine are sau nu are drept de vot, ci strict pentru a evalua cum a evoluat prezența la vot a cetățenilor din România, în timp, în funcție de o baza cât mai realistă de calcul.

Mai jos, în tabel, notăm diferența între cifrele oficiale (de alegători și de prezență) și cifrele estimate în legătură cu românii aflați în țară (dacă eliminăm ponderea celor aflați în diaspora). De notat diferențele de procente care, în unele cazuri, devin semnificative.

<i>An+Tip scrutin</i>	<i>Alegatori BEC</i>	<i>Prezența BEC</i>	<i>Estimare Alegatori in RO (BEC- DIASPORA)</i>	<i>Prezenți in RO (BEC)</i>	<i>Estimare prezența POP in RO</i>
1992-Prezidentiale 1	16,380,663	76.29%	16,080,663	12,452,548	77%
1992-Prezidentiale 2	16,597,508	73.23%	16,297,508	12,107,704	74%
1996-Prezidentiale 1	17,218,654	76.01%	16,768,654	13,016,030	78%
1996-Prezidentiale 2	17,230,654	75.90%	16,780,654	12,993,926	77%
2000-Prezidentiale 1	17,699,727	65.31%	17,001,087	11,526,289	68%
2000-Prezidentiale 2	17,711,757	57.50%	17,013,117	10,168,384	60%
2003-Referendum Constitutie	17,842,103	55.70%	16,899,103	9,916,066	59%
2004-Prezidentiale 1	18,449,344	58.51%	17,481,744	10,753,784	62%
2004-Prezidentiale 2	18,316,104	55.21%	17,348,504	10,072,113	58%
2007-Referendum demitere	18,301,309	45.44%	17,122,535	8,240,245	48%
2007-Europarlamentare	18,224,597	29.47%	17,045,823	5,347,614	31%
2007-Referendum uninominal	18,296,459	26.52%	17,117,685	4,829,973	28%
2008-Parlamentare	18,328,646	39.49%	16,751,946	7,214,863	43%
2009-Europarlamentare	18,197,316	27.67%	16,446,049	5,020,967	31%
2009-Prezidentiale 1	18,293,277	54.37%	16,542,010	9,851,680	60%
2009-Prezidentiale 2	18,303,224	58.24%	16,551,957	10,512,362	64%
2012-Referendum demitere	18,292,464	46.24%	16,372,628	8,386,037	51%
2012-Parlamentare	18,423,066	41.76%	16,503,230	7,633,302	46%
2014-Europarlamentare	18,221,061	32.44%	16,277,661	5,881,546	36%
2014-Prezidentiale 1	18,284,066	53.18%	16,340,666	9,561,970	59%
2014-Prezidentiale 2	18,281,625	64.10%	16,338,225	11,340,228	69%

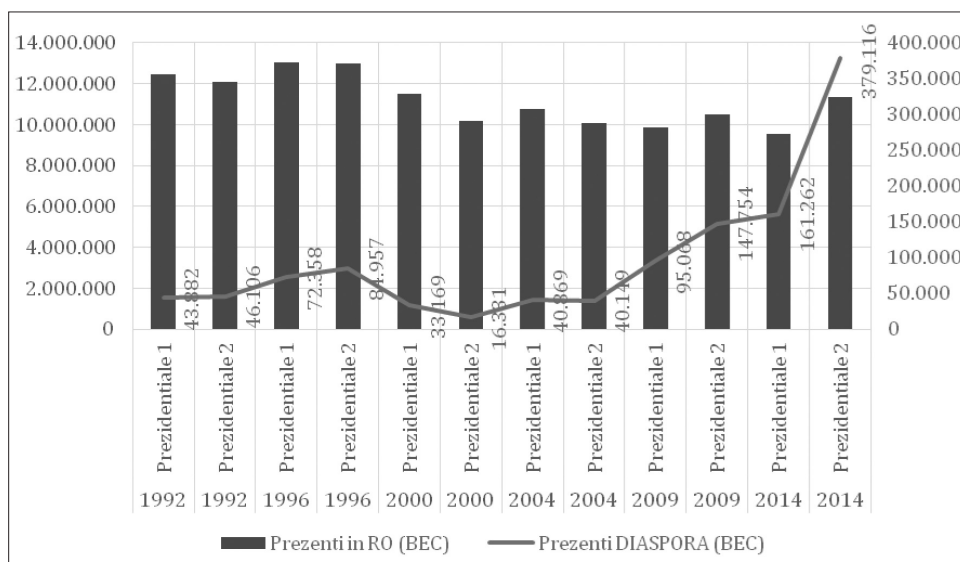
În urma acestor calcule, ceea ce am constatat este o refacere a graficului de prezență, după cum urmează:

Figura 9. Persoane care s-au prezentat la urne în România (1992-2014). Sursă BEC.

Pe această dinamică, imaginea scăderii participării la vot este mai puțin abruptă decât tabelul inițial. Creșterea, în paralel, a prezenței în diaspora, echilibrează imaginea scăderii participării în țară.

Figura 10. Persoane care s-au prezentat la urne în Diaspora și în România (1992-2014). Sursă BEC.

Revenind la votul din țară, pe această bază de calcul refacută, constatăm că **prezența la vot, de fapt, nu a scăzut semnificativ, decât până la începutul anilor 2000**, de când cifrele sunt/rămân relativ constante. Pe scurt, imaginea generală este următoarea: prezența la prezidențiale era în zona de peste 70% în anii 90 și a coborât în zona 60% în anii 2000, revenind la ultimele alegeri spre zona de 70%. Deci, deși părea o tendință de scădere, linia este neașteptat de constantă.

Dincolo de aceasta, putem sesiza câteva momente importante:

– La alegerile din 92-96 – când prezidențialele și parlamentarele erau concomitente, participarea era de peste 70%. În acea perioadă, nu exista o diaspora oficială suficient de mare pentru a altera calculele.

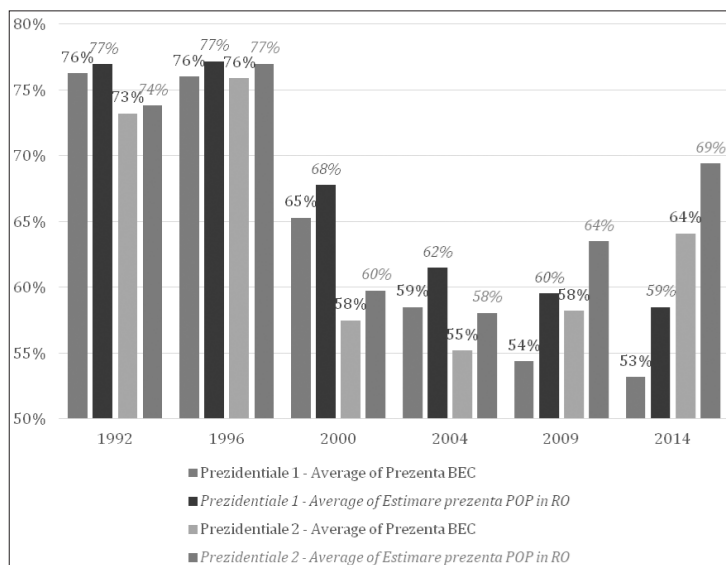
– **După 2000, notăm că prezența la alegerile prezidențiale începe să scadă global**, dar cu nuanțele despre care am vorbit – scădere generalizată la turul 1, și tendința de revenire la turul 2, treptat, până la alegerile din 2014, când cifrele din turul 2 (cele estimate, referitoare la populația prezentă în țară) încep să se apropie de zona de 70%, asemănătoare cu cifrele din anii 90, oricât de paradoxal ar putea să pară acest lucru.

Concluzii

Așadar, cei doi factori notați mai sus, în articol (creșterea populației din diaspora, care scade baza de calcul în țară și care este activă doar la alegerile prezidențiale), precum și inversarea trendului descendent în turul al doilea al alegerilor prezidențiale (care devine singurul moment de mobilizare majoră, similară cu cea din anii 90) trebuie să fie luați în calcul atunci când se fac speculații cu privire la nivelul participării electorale în România.

Graficul de mai jos alătură cifrele oficiale (cele raportate de AEP) cu cele estimate pentru populația din țară, atât pentru primul tur, cât și pentru turul 2. Se observă aici atât cele două perioade (anii 90 vs restul), cât și diferența tot mai clară dintre turul 1 și turul 2.

Figura 11. Prezența la urne Oficial BEC vs estimare proprie prezența în România (1992-2014). Sursă BEC și calculi proprii.

În anii 90, nu erau mari diferențe între cifrele oficiale și cele estimate în legătură cu prezența votanților în România, întrucât numărul de votanți plecați și stabiliți legal în străinătate era relativ mic. Pe măsură ce anii au trecut, diferențele între cifrele oficiale și cele estimate pe populația care stătea oficial în România au crescut.

Iar, la ultimele alegeri, diferențele sunt de peste 5-6 procente! Așadar, cifrele de prezență, din turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 2014 seamănă cu cele din primul tur din 2000, și sunt deja comparabile cu cifrele de prezență din anii 90.

Așa cum am menționat și în alte articole publicate recent, în care evidențiam rezultatele cercetărilor *Fundației Multimedia pentru democrație locală* despre tipurile de participare din România, **participarea electorală este doar una din cele 4 tipuri de participare măsurate de noi, la ea adăugându-se participarea politică, participarea civică și participarea comunitară.** În aceste articole scoteam în evidență că doar participarea electorală înregistrează cifre semnificative, peste medie, comparativ cu alte tipuri de participare, ceea ce marchează diferența majoră dintre tipul de cultură civică din România și cele din statele dezvoltate din Occident (Teodorescu și Sultănescu, „*The Electoral Republic of Romania. Arguments about the need for an analysis regarding the Romanian participatory culture*”, în Polis nr 4(10)2015).

Pornind de la această situație de fapt, putem estima câteva perspective pentru alegerile care urmează pe parcursul anului 2016, dar și ulterior:

– **Alegerile prezidențiale vor continua să suscite interes major din partea publicului,** acestea fiind singurele capabile să mențină în rândul românilor un interes ridicat, comparabil chiar cu cel din anii 90.

– **Toate celelalte alegeri, prin comparație, vor avea participări mult mai mici;** aici, rămân nuanțele menționate în articol – alegerile parlamentare și locale vor avea participări în zona de 40-50%, iar celelalte tipuri de alegeri vor înregistra scoruri și mai mici.

– **Referendumurile sunt și vor rămâne cazuri speciale,** care nu pot fi incluse în tendințe, câtă vreme ele reflectă momente puternic personalizate și puternic contextualizate.

– **În fine, o ultimă observație: dacă mecanismele legislative conduc la o reducere a intensității mecanismelor partidelor de mobilizare a populației, atunci chiar și participarea electorală (singura aflată peste medie, comparativ cu alte tipuri de participare) va scădea semnificativ,** aducând România în situația de a avea cote scăzute de participare la toate capitolele. Acest lucru nu ar semnifica neapărat o noutate pentru țările democratice occidentale (exemplul din articol, referitor la cifrele scăzute de participare electorală din SUA este elocvent – până la urmă, se ajunge ca în cea mai importantă democrație din lume președintele să fie ales de mult mai puțin decât 50% dintre votanți – câtă vreme în listele electorale nu sunt înscrși toți cetățenii cu drept de vot și câștigătorul este ales în urma votului unei majorități simple). Însă, în alte state democratice, gradul de participare civică sau politică este semnificativ mai mare decât cel din România. Așadar, participarea electorală, în acele țări, nu este singura formă ridicată de participare, ci doar una dintre ele. Prin comparație, în România, participarea electorală este singura cu scoruri semnificative. În cazul în care și aceasta începe să înregistreze cote scăzute, **putem concluziona că mecanismul democratic românesc începe să sufere, problema reprezentativității instituțiilor fiind una tot mai serioasă.**

Note

¹ Ideea a fost dezvoltată de Anthony Downs în *An Economic Theory of Democracy*, publicată în 1957. Formula a fost dezvoltată de William H. Riker și Peter Ordeshook, și publicată în „A Theory of the Calculus of Voting.” *American Political Science Review*. 1968. 62:25–42.

² „Alegerile locale 2008 și mitul uninominalului. Influența asupra participării la urne” (coautor), în Revista română de comunicare și relații publice, Vol. 10 No. 3 (14) / 2008, pag 161-171

³ „The Electoral Republic of Romania. Arguments about the need for an analysis regarding the Romanian participatory culture” în *Polis*, Volum III, Nr. 4(10) 2015, Serie nouă, pag 219-233

⁴ Relație evidențiată de Anne Wren și Kenneth H McElwain, în „Voters and parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics – Oxford University Press New York 2007*

⁵ Dawns 1957, apud Anne Wren și Kenneth H McElwain, în „Voters and parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics – Oxford University Press New York 2007* (pag 556).

⁶ Dalton și Wattenberg (2000) apud Anne Wren și Kenneth H McElwain, în „Voters and Parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics – Oxford University Press New York, 2007*.

⁷ Daniel Buti, în *Pe cine reprezintă partidele politice. O analiză a partidelor din postcomunismul românesc*, 2014, Editura Pro Universitaria, pag 166-167.

⁸ „Alegerile locale 2008 și mitul uninominalului. Influența asupra participării la urne” (coautor), în Revista română de comunicare și relații publice, Vol. 10 No. 3 (14) / 2008, pag 171

Bibliografie

Anthony Downs, „An Economic Theory of Democracy”, 1957;

William H. Riker și Peter Ordeshook, „A Theory of the Calculus of Voting”, 1968, *American Political Science Review* – 62:25–42;

„Alegerile locale 2008 și mitul uninominalului. Influența asupra participării la urne” (Dan Sultănescu – coautor), *Revista română de comunicare și relații publice*, Vol. 10 No. 3 (14), 2008, pag 161-171;

„The Electoral Republic of Romania. Arguments about the need for an analysis regarding the Romanian participatory culture”, *Polis*, Volum III, Nr. 4(10), 2015, Serie nouă, pag 219-233;

Anne Wrne și Kenneth H Mcelwain, „Voters and parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics – Oxford University Press New York, 2007*;

Dawns 1957, apud Anne Wrne și Kenneth H Mcelwain, „Voters and parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics – Oxford University Press New York 2007* (pag 556);

Lipset și Rokkan (1967)

Dalton și Wattenberg (2000) apud Anne Wrne și Kenneth H Mcelwain, „Voters and parties”, capitolul 23 din *The Oxford Handbook of Comparative Politics*;

Daniel Buti, „Pe cine reprezintă partidele politice. O analiză a partidelor din postcomunismul românesc”, 2014, Editura Pro Universitaria, pag 166-167;

„Alegerile locale 2008 și mitul uninominalului. Influența asupra participării la urne” (Dan Sultănescu – coautor), în *Revista română de comunicare și relații publice*, Vol. 10 No. 3 (14) / 2008, pag 171;

INS, Anuarul statistic – Populația, disponibil la: http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/02/02%20Populatie_ro.pdf, pag. 79;

INS, „Migrația internațională a României”, 2014. disponibil la: <http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/Migratia%20internationala%20a%20Romaniei.pdf>.

